

Klasszikus héber nyelv 4.:

Szintaxis

BBN-HEB11-204

Biró Tamás

2020. szeptember 16.

Ismétlés a mai órára

Az elsőéves anyagból

- a főnevek morfológiája:
  - nem, szám
  - status
  - határozottság (pl. különböző vokalizációk)
  - birtokos szuffixumok

Kérdések

az olvasmányokkal kapcsolatban?

Témaválasztás házi dolgozatra

Mára
feladott
feladat

*Hány szereplőt
említ az alábbi
mondat?*

Bogyó , Babóca és Baltazár korán reggel elindultak a rétre, hogy kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske varrt.

*Hány szereplőt
említ az alábbi
mondat?*

Bogyó i , Babóca j és Baltazár k korán reggel elindultak a rétre, hogy kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske $i/j/k/l?$ varrt.

Bogyó, Babóca és Baltazár korán reggel elindultak a rétre,
hogy kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske varrt.

Bogyó i , Babóca j és Baltazár k korán reggel elindultak a rétre, hogy
kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske $i/j/k/l?$ varrt.

Bogyó, Babóca és Baltazár korán reggel elindultak a rétre,
hogy kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske varrt.

Bogyó i , Babóca j és Baltazár k korán reggel elindultak a rétre, hogy
kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske k varrt.

Beszélgetés a reggeliző asztalnál

Ádám (2; 8) elkéri apa müzlijéből a mazsolát.

Apa: *És azt tudod, Ádám, hogy miből van a mazsola?*

Ádám: *Igen [igen]. A dobozból.*

Mit értett, és mit nem értett Ádám apa kérdéséből?

Lexikon + nyelvtan ... + ... **pragmatika**

Egy mondat pontos jelentésének a megfejtéséhez
a szavak primer jelentésén és a primer nyelvtanon kívül általában

atomi jelentések

*a jelentések
kombinálásának a szabályai*

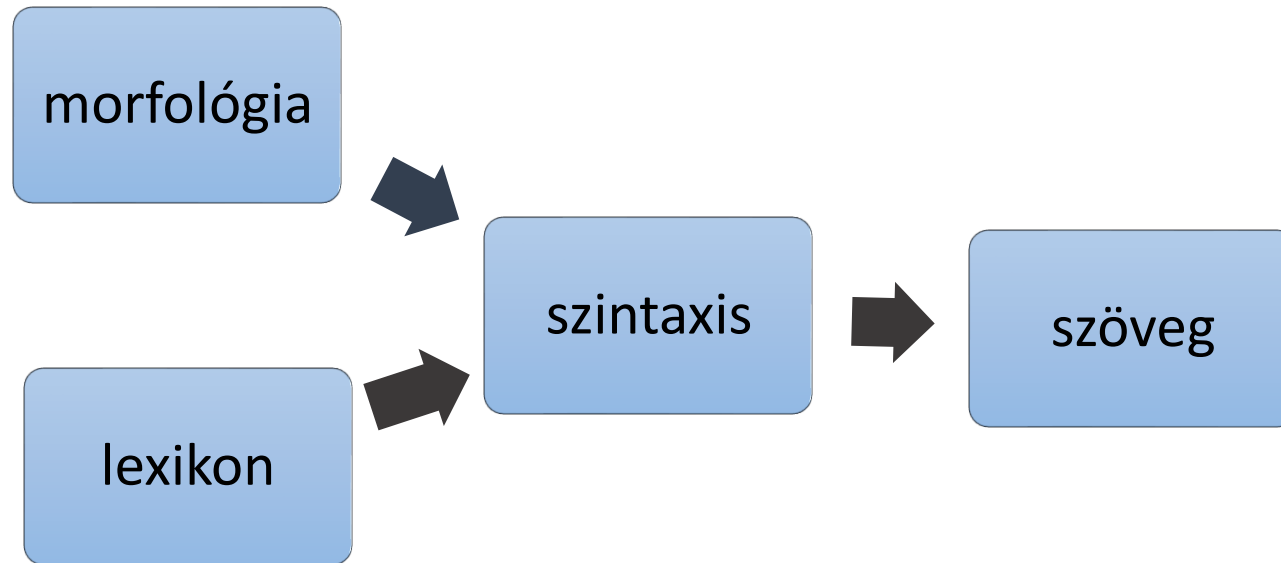
- ❑ a beszédhelyzet, kontextus ismerete,
- ❑ és a világra vonatkozó általános ismeretek

is szükségesek.

A mondat

A mondat

középső szint a szó és a szöveg között:

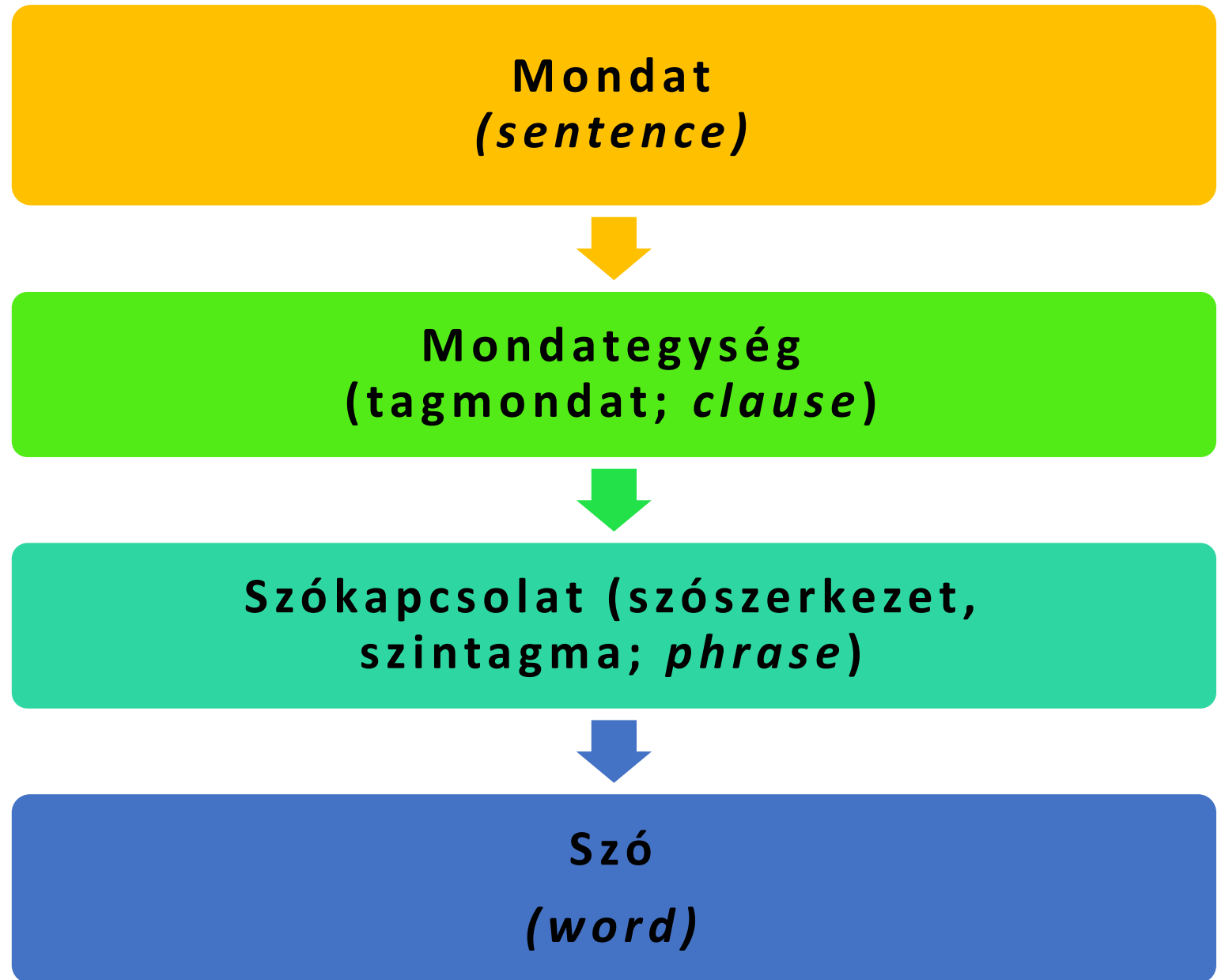
- Pontosán meghatározható? (*Sentence vs. utterance*)

A mondat: egy összetett nyelvi jel

- Formája: szavakból épül fel
  - szavak → szókapcsolatok → mondategységek → mondat
- Jelentése: prototipikusan egy állítás a világ állapotára vonatkozóan.
  - De: létezik kérdő mondat, felszólító mondat stb. is

Úgy teszünk, mintha adott, egyértelmű fogalom lenne a világ nyelveiben.

A szintaxis
szerveződési
szintjei

A mondat: egy összetett nyelvi jel

- Formája: szavakból épül fel
  - szavak → szókapcsolatok → mondategységek → mondat
- Jelentése: prototipikusan egy állítás a világ állapotára vonatkozóan.
  - De: létezik kérdő mondat, felszólító mondat stb. is

Úgy teszünk, mintha adott, egyértelmű fogalom lenne a világ nyelveiben.

A nyelvi jelek jelentései milyen típusúak?

A nyelvi jel	jelentés típusa
mondategység, mondat (S)	állítás
főnév (N), főnévi csoport (NP)	entitás
melléknév (Adj)	tulajdonság
számnév	mennyiség
ige (V), igei csoport (VP)	cselekvés, történés, esemény...
...	...

A nyelvi szintek és kompozicionalitás

Kompozicionalitás:

szerkezet jelentése = összetevők jelentésének összege

jel =

forma

+

jelentés

Morfológia:

Szintaxis:

Kompozicionalitás:

szerkezet jelentése = összetevők jelentésének összege

jel =

forma

+

jelentés

Morfológia:

könyv + k

könyv(e)k

 + *pluralis*

Szintaxis:

nagy + könyvek

nagy könyvek

 +

Kompozicionalitás:

szerkezet jelentése = összetevők jelentésének összege

jel =

forma

+

jelentés

Morfológia:

könyv + k

könyv(e)k

 + *pluralis*

Szintaxis:

nagy + könyvek

nagy könyvek

 +

Morfofonológiai
változások?

Szórend?
Egyeztetés?

Szemantika:

Melyek az „atomi” jelentések (pl. ‘könyv’, ‘nagy’,
többes szám)? És ezek miként kombinálódnak?

Kompozicionalitás:

szerkezet jelentése = összetevők jelentésének összege

jel =

forma

+

jelentés

Morfológia:

könyv + k

könyv(e)k

 + *pluralis*

Szintaxis:

nagy + könyvek

nagy könyvek

 +

Szórend?
Egyeztetés? Stb. stb.

A szó szorosabb értelmében vett *szintaxis*:
a mondat szerkezetével, összetevőivel foglalkozik,
a jelölővel/jeltesttel, nem pedig a jelentéssel.

Például:

a + nagy + könyvek = 1. a nagy könyvek
2. a könyvek nagyok

Kompozicionalitás:

szerkezet jelentése = összetevők jelentésének összege

jel =

forma

+

jelentés

Morfológia:

könyv + k

könyv(e)k

 + *pluralis*

Szintaxis:

nagy + könyvek

nagy könyvek

 +

Szemantika:

Melyek az „atomi” jelentések (pl. ‘könyv’, ‘nagy’, többes szám)? És ezek miként kombinálódnak?

Morfológiai
változások?

Szórend?
Egyeztetés?

Tankönyvünk párhuzamosan tárgyalja a morfo-szintaxist és a vele párhuzamosan haladó szemantikát.

Arnold and Choi (2003), p. 1.

szerezőink és célközönségük célja

At the heart of biblical interpretation is the need to read the Bible's *syntax*, that is, to study the way words, phrases, clauses, and sentences relate to one another in order to create meaning.

Arnold and Choi (2003), p. 1.

At the heart of biblical interpretation is the need to read the Bible's

syntax, that is, to study the way words, phrases, clauses, and sentences

szavak, szókapcsolatok, mondategységek és mondatok

relate to one another in order to create meaning.

A nyelv szintjei

szemantika

A kompozicionalitás (látszólagos) határai, például:

- Szórend, egyeztetés: ugyanazok a szavak, de más a jelentés.

a nagy könyvek vs. *a könyvek nagyok*

- A mondatban (nyílt formában) nem megjelenő információ.

Bogyó_i, Babóca_j és Baltazár_k korán reggel elindultak a rétre, hogy kipróbálják az ejtőernyőt, amit a méhecske_{i/j/k/l?} varrt.

Hozzál margarint_i, és ha van tojás_j, akkor hozz tíz [pro_{i/j}] et !

- A pragmatika és a világról alkotott ismereteink szerepe.
- Állandósul szókapcsolatok – lásd a házi feladatot
(sok elnevezés, pl.: *frazémák, frazeologizmusok*)

Mennyi egy mondat?

Mennyi egy mondat?

(Gen 1,3)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר:

És monda Isten: Legyen világosság: és lőn világosság (Károli).

És mondta Isten: „Legyen világosság!”. És lett világosság. (RÚF)

Isten szólt: „Legyen világosság”, és lett világosság. (SZIT)

Mennyi egy mondat?

[4] אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֵּעַלֵי הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרֵסֵי הַפְּרֹסָה אֵת הַגָּמֶל (...) :
[5] וְאֵת הַשָּׁפָן (...) : [6] וְאֵת הָאֲרָנֶבֶת (...) : [7] וְאֵת הַחֲזִיר
כִּי מִפְרֵיס פְּרֹסָה הוּא וְשֹׁסֵעַ שֹׁסֵעַ פְּרֹסָה וְהוּא גֶרֶה לֹא יָגֵר טָמֵא הוּא לָכֶם :

[4] *De ezt ne fogyasszátok a kérődzők és a hasított patások közül: a tevét (mert kérődző, de nem hasított patájú, tisztátalan ő számotokra), [5] és a borzot (mert kérődző, de nem hasított patájú, tisztátalan ő a számotokra), [6] és a nyulat (mert kérődző, de nem hasított patájú, tisztátalan ő a számotokra), [7] és a disznót, mert hasított patájú ő, hasított körmű ő, de nem kérődzik, tisztátalan ő a számotokra. (Lev 11,4–7)*

Mennyi egy mondat? (Tízparancsolat, Exod 20)

תיקון קוראים

ויקדשהו
כבוד את אביך ואת אמך
למען יארכון ימיך על האדמה אשר יהיה אלהיך
נתן לך לא תרצו
תנאף לא תגנב
תענה ברעך עד שקר
תזמך בית רעך
תזמך אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וזמרו
וכל אשר לרעך

Mennyi egy mondat? (Tízparancsolat, Exod 20)

טעם עליון וטעם תחתון

וַיִּקְדָּשׁוּ: כִּבֵּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ
לְמַעַן יֵאָרְכוּן יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ: לֹא תִרְצֹז:
תִּנְאָף: לֹא תִגְנֹב:
תַּעֲנֶנֶה בְּרַעַךְ עַד שֹׁקֵר:
תִּזְזַמַּד בֵּית רַעַךְ לֹא
תִזְזַמַּד אִשְׁתְּ רַעַךְ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹר׃ וְזָמְרוּ
וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ:

Mennyi egy mondat? (Tízparancsolat, Exod 20)

וטעם תחתון

וַיִּקְדָּשׁהוּ: כִּבֵּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ
לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יְמֵיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לָךְ: לֹא תִרְצֹז
תִּנְאָף: לֹא תִגְזַב
תִּעֲנֶה בְרֵעֶךָ עַד שֹׁקֵר: לֹא
תִזְוֹמַד בֵּית רֵעֶךָ: לֹא
תִזְוֹמַד אִשְׁת רֵעֶךָ וְעַבְדֹּו וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרוֹ וְזַמְרוֹ
וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

Ismétlés következő órára,
olvasnivalók és házi feladat

Ismétlés következő órára

Az elsőéves anyagból

- Melléknevek és névmások
- Főnevek és előjárók ragozása

Következő órára: olvasandó + házi feladat

- Utóolvasás:

- Korábbiak (pp. 1-9)
- Jegyzet 1B (pp. 10-15)

- Feladat:

- [1B végén (p. 15), narancs doboz, 1. feladat:
gondolkodjanak el rajta, mintha sárga doboz lenne, *de nem kell leadni.*]
- 1B végén (p. 15.), narancs doboz, 2. feladat (egyéni emailben kedd délig, 3 pont)
- 2A feladat (p. 16): 2-4 fős csoportban, mutassák be órán jövő héten (2 pont / fő)

- Előolvasás:

- Jegyzet 2A (p. 16) + lehet, hogy 2B is, ha felteszem a honlapra a hétvégéig.

Viszlát jövő szerdán!